

Il-Huttafa

Il-magazin ta' Klabb Huttaf

Kamalejont

BirdLife

Gheżież Huttaf...

Ix-xahar li ghadda rċievt email minghand wiehed berdwocer habib tiegħi jismu Mark. Dan qalli li kien fl-inhawi ta' Chadwick Lakes u mar jiċċekkja xi bejtiet tal-bagħal ta' l-imrewha (*zitting cisticola*), u baqa' mibluġh meta sab hdax-il bejta ta' dan l-ghasfur, kollha mharbtin! X'kien ġara? Kaċċaturi? Tfal imqarbin? Offroaders? Xejn minn dan, għal darba ma kienx tort tal-bniedem. Dan kien xogħol tas-serp iswed! Hdax-il bejta, l-ahwa! Harbathom kollha, addjo bajd u frieh!

Forsi tghiduli: "Iss, mela sewwa jghidu li s-serp jagħmel il-hsara. Sewwa jghidu li s-sriep għandna noqtluhom! Sewwa jghidu li s-sriep m'hawnx aghar minnhom! X'jiġifieri biex jimla żaqqu hu jrid joqtol dawk il-povri frieh! Sewwa jghidu li s-sriep qalbhom hadra!"

OWW! OWW! ŻOMMU WAHDA R-RIEDNI!

Qalbu hadra xejn - is-serp iharbat bejta għax ikollu l-ġuħ, u daqshekk! Veru li hasra, wara dak ix-xogħol u l-paċenzja kollha biex il-ġenituri jrabbu familja frieh! Imma m'għandkomx għax tiskantaw, għax in-natura kollha kemm hi hekk. Wiehed jiekol lill-iehor! Anke n-nies: l-istess tkunu qed tagħmlu intom kull meta tieklu hemberger, zalzett, corned beef, perzūt, luncheon meat, jew xi biċċa ċanga, majjal, haruf, tigieġa, dundjan, fenek, qarnit, hut, gambli u x'naf jien. Kollha annimali dawn, u kollha jmutu biex tieklu intom!

Kieku s-serp harbat il-bejta għax ma kellux x'jagħmel, jew biex juri kemm hu *hero*, jew biex ifaddal il-bajd fil-kollezżjoni, jew biex jibbalzma l-frieh u jqieghdhom go vetrina, kieku kont ngħidilkom veru li għandu qalbu hadra. Imma dawn l-affarijiet in-nies jagħmluhom, mhux l-annimali.

Jiġifieri meta naraw serp jiekol għasfur, jew iljun jattakka zebra, jew ajkla taqbad ferh ta' fenek, jew baliena taqbad foka eċċ eċċ, ikollna naccettaw li dak huwa bżonn tan-natura. Iva, anke jekk tithassarhom il-vittmi. Anke jien nithassarhom.

U nagħmlu hażin hafna jekk nippruvaw nindahlu biex mingħalina nirrangaw l-affarijiet u nsalvaw lil dan u l-iehor.

Ma nistghux nirrangaw xi haġa li hija diġà perfetta.

Komplu gawdu s-sajf u tantx toqogħdu fix-xemx.

Victor

Victor Falzon
L-Editor

F'dil-harġa...

Editorjal	2
Ahbarijiet	3
Mid-Dinja	4
Nittrumbjaw fuq: id-Durrajsa	5
Halluhom erba' rizz!	6
Gallerija	6
Kompetizzjoni 39	7
Avvizi	7
Ittri	8
Il-Kawboj u x-Xadin!	8
Attività 13+	9
Il-Huttafa tas-Sena 2000	9
Għali Ambjentali: L-Ilma	10
Sehibna Kamal!	11
Dahħal Membru	11
Ta' Ċenċ	12

Working Group ta' Klabb Huttaf

Jason Aloisio, Audrey Chetcuti, Norman Chetcuti, Desirée Falzon, Victor Falzon, Justin Vassallo

Indirizz: **BirdLife Malta, 57/28 Triq Rigord, Ta' Xbiex MSD 12**
Tel: **347646** Fax: **343239** email: **blm@orbit.net.mt**
Website: **www.waldonet.net.mt/birdlife/**

Materjal mill-Huttafa jista' jiġi kkupjat dment li mhux għal skop kummerċjali u dment li jissemma' isem il-maġaġin u li tintbagħat kopja tal-materjal lill-BirdLife.

Pubblikazzjoni: BirdLife Malta

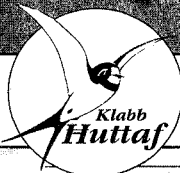
Produzzjoni: Victor Falzon

Faċċata ta' quddiem: **Kamalejont** (ritratt ta' Raymond Galea)

Faċċata ta' wara: **L-irdum Ta' Ċenċ** (ritratt ta' Joe Sultana)

Films: Gutenberg Press Stampat: Poulton's Print Shop, Awwissu 2000

Klabb Huttaf huwa t-taqsimha ta' BirdLife Malta għall-membri ta' taht is-sittax-il sena. Norganizzaw hargiet fil-kampanja, żjarat f'riservi naturali, lejliet kraft u anke nagħmlu xogħol ambjentali. Nohorġu l-maġaġin *Il-Huttafa* kull xaharejn għall-membri, u nagħmlu hendawts u logħob għal waqt l-attivitajiet. Shubija fi Klabb Huttaf hija Lm2 fis-sena.

Wara
tmintax-il sena
nieqes...

Reġa' bejjet il-Hawwief!

Tpinġja meħuda minn Collins Bird Guide

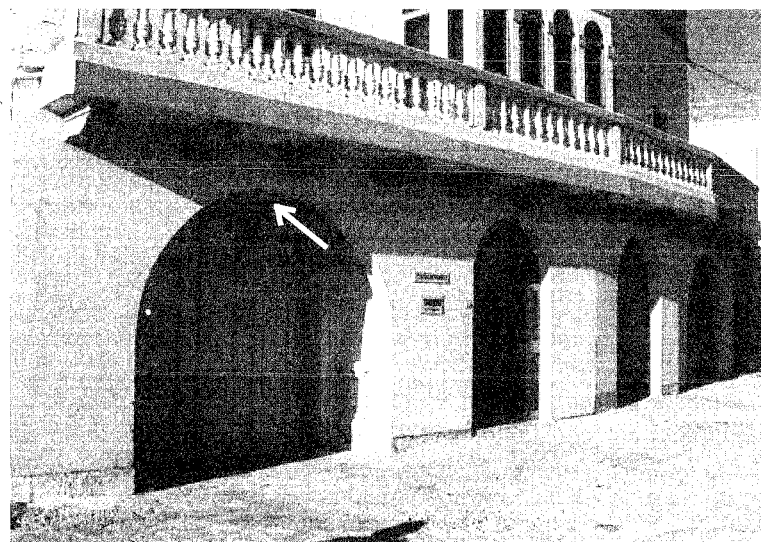
Mhux 'il bogħod minn Had-Dingli hemm ftit djar qalb ir-raba'. Wahda minnhom għandha garaxx, u fuq il-bozza li tixgħel id-dahla ta' dal-garaxx ftit ġimġhat ilu ġrat haġa ta' l-ghaġeb. Bejjet il-Hawwief! Ahna tal-Klabb morna nkellmu lis-sid tad-dar...

Raymond Galea

Il-bejta fil-bidu ta' Lulju... kważi lesta!

Raymond Galea

Id-dar fejn bejjet il-hawwief (il-vleġġa turi fejn eżatt).

Is-Sur Bonniċi, kburi kburi, qalilna kemm hu u l-familja tiegħu huma kuntenti li minn tant postijiet f'Malta, dan il-par hawwief għażlu proprju d-dar tiegħu biex jagħmlu l-bejta. Qalilna li ftit qabel, l-istess par ipprova jbejjet ma' dar oħra viċin, imma s-sidt mid-dehra ma ndunatx u kissret il-bejta, li kienet għadha qed tinbena.

Ftit wara, it-tifla tas-Sur Bonniċi, Annabelle, rat dawn l-ghasafar deħlin u herġin taħt il-hnejja tal-garaxx tagħhom. Indunat li xi haġa mhux tas-soltu kienet qed tiġri!

Kif il-familja Bonniċi saret taf bil-bicċa, kollha hadu interess kbir, u bl-akbar għaxxa qagħdu jaraw il-hawwief jibni u jkahlal il-bejta ftit ftit. Iva jkahlal, għax il-hawwief ma tibnix il-bejta minn huxlief, imma bit-tajn! Is-Sur Bonniċi qalilna li l-hawwief kien jiġbor it-tajn mit-triq ta' quddiem id-dar stess. Is-Sinjura Bonniċi qaltilna li beżgħet hafna li l-kaċċaturi jisparaw fuq xi wahda mill-hawwief "tagħhom", u għalhekk qalet lill-ġirien kollha biex ma jmurx ifettilhom jisparaw fuq il-hawwief. Tard f'Gunju, il-hawwief mara biedet tliet bajdiet, li faqqsu wara xi granet.

L-aħħar li morna niċċekkjaw il-bejta, rajna żewġ irjus suwed u bojod jittawlu mix-xaqq dejjaq tal-bejta, jistennaw il-ġenituri jiġu jitimghuhom! Kollox jidher li miexi harir, u sa ma taqraw din l-istorja, suppost li l-frieh ikunu tajru u telqu!

Għaliex dan l-ghaġeb kollu fuq par hawwief? Heqq, għax il-hawwief ma jbejjitx spiss f'Malta. L-aħħar bejta li nafu biha nbriet fl-1982*.

Haġa stramba b'din il-bejta kienet li flok żewġ ġenituri kien hemm tlieta jieħdu hsieb il-bejta! It-tielet jaf tkun xi ferh minn tas-sena l-oħra, li flok għamlet bejta għaliha, baqgħet mal-ġenituri tagħha biex tghinhom irabbu familja oħra! Affarijiet li fid-dinja ta' l-ghasafar kultant jiġru!

*Fl-1985 par hawwief kien bena bejta, imma għal xi raġuni din ma rnexxietx - probabbli xi wieħed mill-par inqatell!

Ara x'tella' l-baħar!

Wasliina rapport interessanti immens. Fis-7 Lulju, għal xi 8am, dehret tielgħa l-art fekruna tal-baħar fil-bajja ramlija ta' l-Għadira!

M'ahniex ċerti liema speċi kienet, imma probabbli kienet il-fekruna komuni (*loggerhead turtle*) - kienet skura u twila xi metru. Qalulna li tant kellha herqa biex titla' illi mbuttat wiehed raġel li kien hemm iħares! Imma wara ftiit, dawret denbha u reġgħet lura l-baħar.

Il-*loggerhead* kienet darba tbejjet f'xi ramliet ta' Malta u Għawdex, imma minhabba l-iżvilupp tax-xtut u l-hafna nies li saru jmorru jghumu, il-fekruna tgerrxet u na baqgħetx tuża r-ramliet Maltin biex tbid il-bajd tagħha. L-aktar li tbejjet illum huwa f'xi gzejjer Griegi u max-xtut tat-Turkija.

L-aħħar li bejtet f'pajjiżna l-fekruna tal-baħar kien għall-bidu tas-Seklu Għoxrin, fir-Ramla l-Hamra t'Għawdex.

Min jaf x'fettliha, hux! Hadet triq b'ohra tghid?

X'jitiġħu jagħmlu?!

Ma tghaddix sena li ma nisimghux b'balieni u dniefel li jitiġħu l-art, kultant anke f'Malta (*arall-Huttafa 30*). Hadd ma jaf għaliex jagħmlu hekk. Tghid il-baħar imniġġes wisq? Tghid l-istorbju tal-vapuri qed iġenninhom? Tghid xi marda misterjuża li għadna ma nafux biha? Id-dniefel u l-balieni huma annimali intelligenti hafna, imma sfortunatament ma jistgħux jispjegawlna x'inhi l-problema. Hafna nies tiġihom hasra minn dawn il-balieni li jitiġħu l-art, u spiss jagħmlu minn kollox biex b'xi mod jew iehor jerġgħu jnizzluhom lura fil-baħar. Kultant dawn l-isforzi jirnexxu. Imma kultant l-annimal... jerġa' jitle' l-art!

Gabdoll (sperm whale) li tela' l-art. Hadd ma jaf għaliex...

Nittra mbjau fuq

Id-Durrajsa

Mark Anthony Falzon

Is-sajf mhuwix l-aqwa żmien għall-berdwoċing f'Malta. F'dis-shana aktar ikollna aptit immorru ngħumu milli nduru bit-tromba. Barra minn hekk, ftit ikun hawn ghasafar x'tara, hlief xi tajr tal-plajja (*waders*) u l-ftit speċi li jbejtu fil-gzejjer Maltin. Wiehed minn dawn il-ftit li jbejtu hija d-durrajsa.

Id-durrajsa tkun ftit ikbar minn ghasfur tal-bejt, imma minkejja li hija ikbar, nistghu faċilment nitfixkluha ma' ghasfur tal-bejt mara. Dan għaliex id-durrajsa tkun kafellatte bi strixxi kannella skuri.

Imma, kif dejjem ngħidu, fil-berdwoċing "l-ghajta nofs il-bejgħ". It-tisfira tad-durrajsa hi tipika u tinstema' mill-bogħod. Durrajsa għandha żewġ tisfiriet. Waqt li ttir tagħmel *tik tik* qawwiya; l-ghanja, mill-banda l-oħra, **qisha mazz ċviewet ičekċku** (kif jgħidu hafna gajds!), jiġifieri qishom hafna tisfiriet ġo xulxin.

Din l-ghanja spiss tismaghha fl-inhawi fejn tbejjet id-durrajsa u hafna drabi tkun ġejja minn fuq xi arblu jew wajer tad-dawl, fejn thobb titperreċ.

Kif għedna, id-durrajsa tbejjet fil-gzejjer Maltin. Tibni l-bejta qalb il-haxix baxx, u tkun mohbija tajjeb - fil-fatt jien qatt ma rajt wahda! Il-bejtiet tad-durrajsa għandhom hafna għedewwa: is-serp iswed u l-far, li jieklu l-frieħ, in-nar li hafna nies ihobbu jqabbdu fil-kampanja, anke xi **kelb** jiġġerra fl-ghelieqi.

Id-durrajsa hija skarsa, u tbejjet l-aktar fl-inhawi ta' fuq ta' Malta - per eżempju xi pari jbejtu fuq ix-xagħri ta' wara r-riżerva ta' l-Għadira. Thobb **iżżomm fil-beraħ**, bħal raba' (maħdum jew mhux) u xagħri. F'Għawdex hi kemm kemm anqas skarsa. Minn riċerka li għamlet il-BirdLife tul dawn l-aħħar tletin sena, jidher ċar li **d-durrajsa qiegħda tonqos minn fostna**.

X'qed jiġri allura? Hemm żewġ problemi li jolqtu lid-durrajsa u lil hafna ghasafar oħrajn. L-użu esagerat tal-**bexx** (jew pestiċidi) fil-kampanja jeqred hafna mill-ikel li jieklu l-ghasafar: l-insettiċidi jeqirdu l-insetti u l-erbiċidi joqtlu hafna pjanti u żrieragħ, bir-riżultat li d-durrajsa ma ssibx x'tiekol u x' titma' lill-frieħ. Fil-fatt, id-durrajsa

Malti: **Durrajsa**
Ingliż: **Corn Bunting**
Xjentifiku: *Miliaria calandra*

naqset fl-Ewropa kollha, l-aktar mill-pajjiżi fejn jintuża hafna bexx, bħal fl-Ingilterra.

Problema oħra hija s'intendi l-**qerda tal-kampanja** u l-habitat tad-durrajsa.

Illum hafna nies li jhobbu n-natura (kif ukoll saħħithom) iridu lill-bdiewa jużaw bexx mill-inqas jew xejn - dan hu li nfissru meta ngħidu ikel organiku.

Imma fuq hekk nitkellmu xi darba oħra.

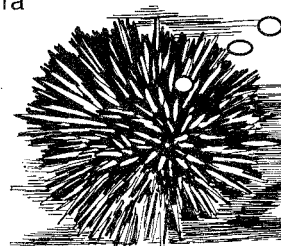
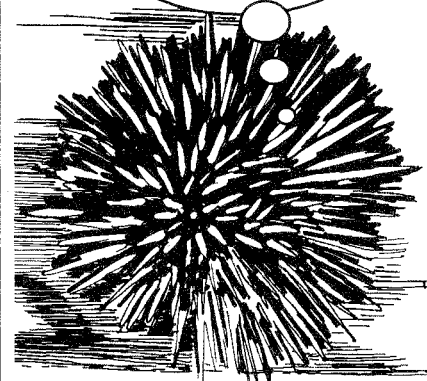
Bejta tad-durrajsa

Halluni
bi kwieti!

Halluhom erba' rizzi!

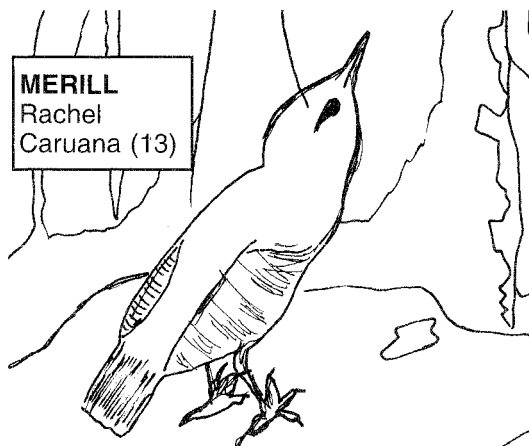
Anke lili!

Hawn xi niex ghajnejhom veru ikbar minn żaqghom! Meta jmorru f'xatt il-baħar, ma jkunux kuntenti bil-basket imburġat ikel li jieħdu magħhom. Iridu jaraw x'jistghu jiddubbaw ukoll mill-baħar. Allura arahom niżlin jaqbd u r-żizzi, itellghuhom l-art, ikissruhom biex jieħdu dik it-tikka orangjo li jkun hemm fihom! Qisekx se tixba' b'ikla rizzi! Veru li drawwa antika, imma allura! Se nibqghu hekk, qisna dejjem l-imġewhin? Illum m'ahniex neqsin mill-ikel! Mela allura erba' rizzi... **halluhom jghixu bi kwiethom!**

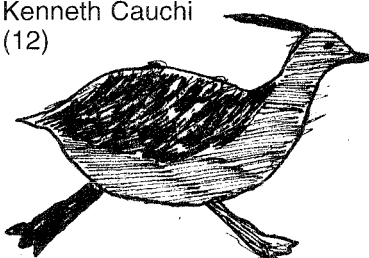

GALLERIJA

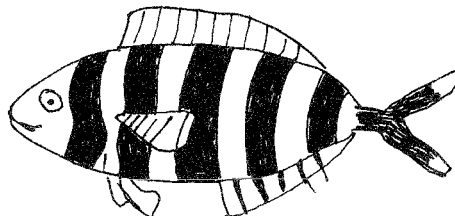
MERILL
Rachel
Caruana (13)

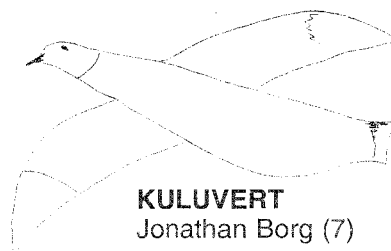
CRESTED TINAMOU
Kenneth Cauchi
(12)

TIGRA
Rodney Debono

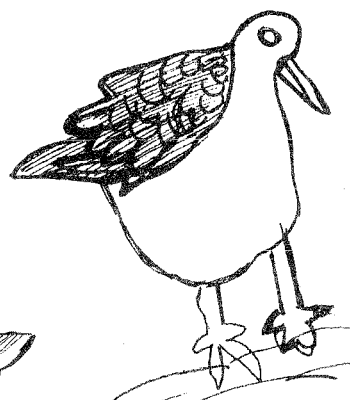
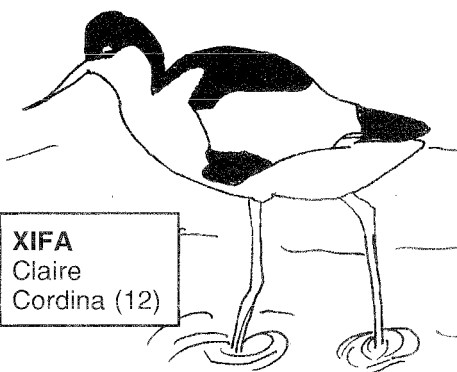

FANFRU Emilio Magro (9)

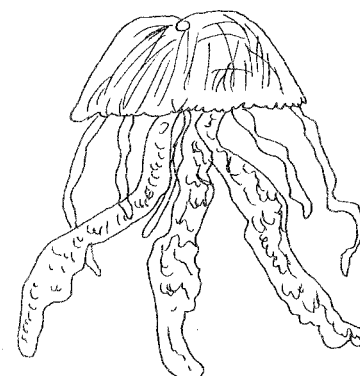

KULUVERT
Jonathan Borg (7)

XIFA
Claire
Cordina (12)

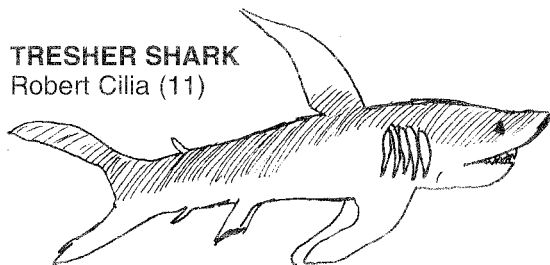

BEGGAZZINA TAN-NORD
Nicholas Galea (5)

BRAMA
Alison Gauci (13)

TRESHER SHARK
Robert Cilia (11)

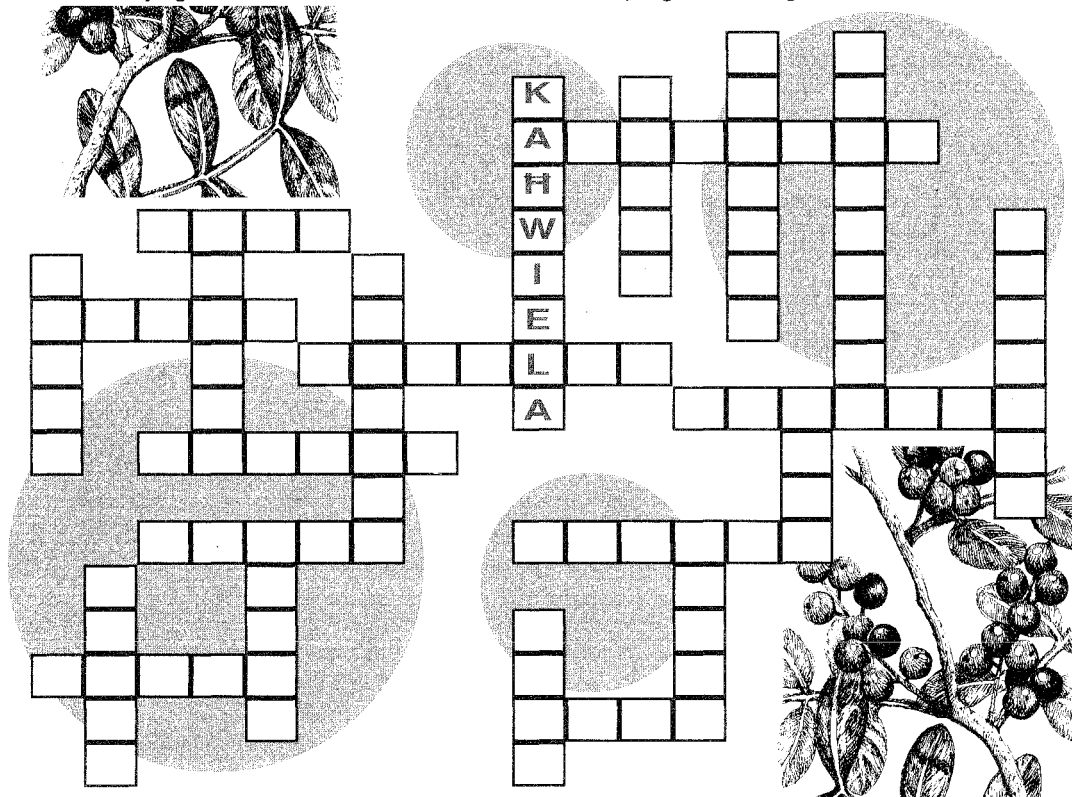
Pingu fuq karta bajda mhux ikbar minn dil-pagna, b'linka sewda u tpingux bil-kulur. Tinsewx isimkom, l-età tagħkom u isem l-animall jew pjanta. Aghmlu hekk, u t-tpingija tagħkom tidher fil-maġažin. Kull tpingija li ngibu tiehu 3 punti fil-Huttafa tas-Sena.

3

Kompetizzjoni 39

Stivaw fit-tisliba l-ismijiet tal-pjanti li ghandkom fuq il-lemin (wahda minnhom lesta). Aghmlu kopja tat-tisliba mimlija u ibaghtuha, flimkien mad-dettalji taghkom, lil BirdLife Malta (indirizz p2), mhux wara **31 Awwissu 2000**. Ir-rebbieh jinghata **ktieb dwar in-natura**. Ftakru: tqattghux il-magazin.

BUDA
DERU
XEBB
MOXT

ERIKA
FERLA
WIDNA
GARNI
SEDUM
RIHAN
JANJA
TFIEF

NARČIS
PLEJJU
ORKIDA

ČFOLLOQ
VIDALJA
QREMPUČ
ŽIGLAND
LIFTIJA

ALATERNU
KAHWIELA

HANNEWIJA

Ir-rebbieha ta' Kompetizzjoni 38 kienet **Tiziana Gambin** minn Birguma. Tiziana mitluba tmur iċ-Ċentru tal-BirdLife (Tnejn sal-Gimgha 9am-12) f'Ta' Xbiex, tiehu maghha l-membership card, biex tiġbor il-premju.

GRAZZI

Grazzi lil dawn il-membri li dahhlulna membri godda fil-Klabb matul Mejju u Ġunju:

William Grech	1
Antoine Borg Micallef	1
Nadine Borg	1
André Camenzuli	2
Dawn Costa	1
Denise Spiteri	1
Roberto Fauré	1

Dawn kollha ždidulhom 8 punti fil-**Huttafa tas-Sena 2000** ghal kull membru ġdid li dahhlu. Prosit, hbieb. Intom il-Huttaf stess intom l-aqwa riklam li jista' jkollna ghall-Klabb mahbub taghna. Komplu sejr in hekk!

Flokk għas-sajf? Beritta għax-xemx?

Il-BirdLife ghandha għall-bejgh dawn iż-żewġ ogġetti, li saru apposta għall-BirdLife, kif qed turina Natassia fir-ritratt!

Il-flokk huwa iswed bi stampa (u passi!) ta' monakella fuq quddiem. Il-monakella hija ghasfur li jbejjet fir-riserva ta' l-Ghadira.

Il-beritta fiha l-logo ta' l-Ghadira, bil-kulur, fuq quddiem.

Ghal aktar dettalji, ċemplu 347646.

**X'suppost nitghallmu
meta naraw denfil jaqbeż
ghall-hoss tas-suffara?**

Ma rridx immur!

Ghażiż Editur,

Ma' ta' l-iSkola Sajf ha mmorru *dolphin show*. Jien m'inix ha nattendi dil-harġa. Jien kont qed naqra li d-dniefel jghixu xi 34 sena, imma f'dawn l-akwarjums jghixu biss xi tliet snin.

X'hasra!

**William Grech
Msida**

Ghażiż William,

Taghtix każ meta jghidulek li postijiet bhal dawn huma edukattivi. Dik hrafa li jivvintawha s-sidien ta' dawn il-postijiet biex ihajruna mmorru nonfqu l-flus. Dawn jippruvaw ibellghuhielna li jekk tmur taralhom l-annimal gol-gaġeġ (bhaż-żu), gol-pixxina jew fiċ-ċirkl, jghidulek li tkun qed titghallem dwar l-annimali!

Hekk kienu jahsbu darba fl-antik, u dawn il-postijiet kienu darba popolari hafna. Imma illum nafu li biex titghallem dwar l-annimali, l-ahjar tarahom fl-ambjent naturali tagħhom. Wara kollox, biex ahna naraw kif jghixu n-nies ma mmorrux inżuru l-habs, hux hekk!

Fil-fatt, William, illum hawn hafna żuwijiet, speċjalment fl-Ewropa, li qeghdin ifallu u jagħlqu. In-nies fl-ahhar qeghdin jitghallmu li meta żzomm l-annimali magħluqin, din hija mohqrija kbira, għax dawn spiss jimirdu jew jagħmlu dwejjaq tant kbar li jmutu f'qasir żmien. U qed niehu pjaċir li inti ndunajt diġà. Hafna Maltin għadhom ma ndunawx. Mela f'idejk biex ixxerred il-verità!

Jalla jaasal iż-żmien li anke f'Malta dawn il-postijiet, bħad-dolphin shows, jagħlqu u jibqgħu biss memorja kerha.

L-Editur

Il-Kawboj u x-Xadin!

Dan l-ahhar f'Hal Qormi harab xadin minn dar ta' xi hadd. Kien xadin ftit kbir, ta' l-ispeċ **orang utan**. L-ambjent naturali ta' l-orang utan huma l-gungli tal-Borneo, u Hal Qormi mhux eżattament dat-tip ta' ambjent! Għalhekk il-povru xadin kien verament imwerwer!

Minn dar fil-viċin hareġ raġel bis-senter, tah tir u qatlu! Malajr issolviet il-problema - à la kawboj Malti!

U hekk spiċċat l-istorja traġika tax-xadin li harab...!

X'kattiverija!

Sur Editor,

FI-istudji tiegħi smajt fuq qabda annimali li qatt ma smajt fuqhom, jew inkella għamlu hafna esperimenti fuqhom. Jiena ma toghġobnix l-idea li anki joqtlu annimali biex jagħmlu esperimenti fuqhom jew jużawhom. Mhux fer li joqtlu annimali biex jinqdew huma. Mhux fer li l-annimali jbatu biex in-nies ikunu komdi.

Inselli għalik

**Alexandra Fiott
H'Attard**

Ghażiża Alexandra,

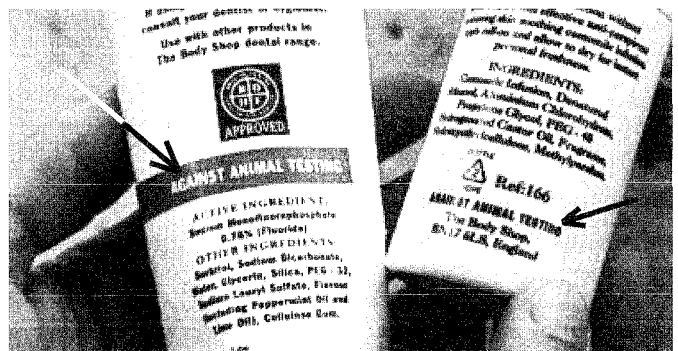
Sewwa smajt. Fuq l-annimali jsiru esperimenti krudili hafna, lanqas timmagina x'kattiverija. Dawn l-esperimenti l-publiku ma jkunx jaf bihom, imma kultant xi hadd jimexxilu jigbed xi ritratti f'dawn il-laboratorji, ritratti li jkexxku.

Din il-mohqrija kollha ssir biex jagħmlu xi xampù, xi lipstick, xi sapuna, toothpaste jew fwieha. U mhux għalxejn jahbuhom dawn il-misthija ta' esperimenti. Kieku fir-rikلامي ta' dawn il-prodotti naraw xi ritratt ta' xadin b'ghajnejh mehjutin miftuhin qed iqattrulu x-xampù f'ghajnejh sakemm jagħma, nahseb li ftit nies jixtru dak ix-xampù!

Għalhekk, Alexandra, huwa importanti li tkun taf x'inti tixtri eżattament. Qabel ma tixtri prodotti bhal dawn, fittex fuq il-flixkun jew kaxxa u pprova sib il-kliem **Against Animal Testing** jew **Not tested on Animals**. Jekk ma jkollhiex dik it-tikketta, tixtrix il-prodott!

Kumpanija li tagħmel prodotti bla ma tahqar l-annimali hija per eżempju The Body Shop (li ma niddejqux naghmlulhom riklam b'xejn, għax veru haqqhom!). Veru li l-prodotti tagħhom huma tikka iktar għaljin, imma ahna lesti nhallsu ftit iktar biex niffrankaw il-mohqrija ta' tant annimali?

L-Editur

Desiree Falzon

13+

Hbieb!

Mas-sajf jashu l-attivitajiet l-aktar mistennija tas-sena: il-barga tal-Lejl maċ-Ċief u l-Kamp ta' Settembru. Il-lejl maċ-ċief fil-fatt diġà ghamilnih. Barra ċ-ċief li bhal daż-żmien ma tistax ma tarahx, rajna ukoll xi ghasafar tal-plajja, l-aktar pispisell bhall-beggazzina tar-rokka (common sandpiper).

Ghall-kamp diġà bdejna nippreparaw, u ghasafar żgur li mbux ser jonqsu. Naf illi tafu li badd minnkom m'ghandu jitlef dan il-kamp uniku, u ghalhekk m'ghandi ebda dubju li l-postijiet ser jintlew kollha. Min irid jara u jitghallem dwar l-ghasafar tal-priża li tant drabi rajniehom fuq it-televixin, m'ghandux jitlef din l-attività. U jekk ma tilbux post, xorta tistghu titilghu l-Buskett ghall-berduoċing.

Justin

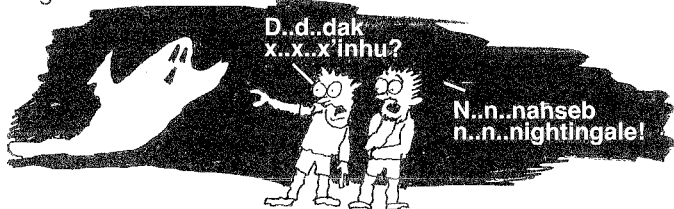
Justin Vassallo
Ko-ordinatur 13+

Mixja bil-Lejl

Issa li s-Sajf dahal ġmielu, m'ghandi ebda dubju illi l-ġurnata tridu tqattghuha hdejn il-bahar tghumu. Fil-fatt, wara x-xoghol li ghamilna d-darba l-oħra fir-riserva ta' l-Ghadira, kulhadd ġirja wahda għall-bahar u ma tlajniex qabel is-sitta ta' filghaxija!

Għalhekk l-attività ta' din id-darba bil-lejl ġejja... Iva, mixja bil-lejl. Mill-gholja tar-Rabat ser nimxu sa Wied iż-Żurriq. Nistrieħu ftit max-xatt sa ma jisbah, imbagħad inkunu l-ewwel nies biex ninzlu nitbahbhu u niffriskaw. Mela ġibu ilma, xi ikel hafif biex tikluh mat-triq, malja u xugaman. Narawkom.

Età: 13+

Data: Il-lejl bejn 18 u 19 Awwissu 2000

Niltaqgħu: 7.45pm Bieb il-Belt jew

8.30pm il-venda tar-Rabat.

Lura: La nixbgħu ngħumu, nitilghu lura l-Belt.
Ikunu xi l-11am

Raptorecamp

Rega' wasal Settembru, u miegħu jasal ukoll it-tajr tal-priża li fil-harifa jibda jpassi mill-Ewropa ta' Fuq għall-Afrika biex jahrab mill-kesha kiefra tax-xitwa li tkun ġejja. Bejn dawn iż-żewġ kontinenti hemm il-bahar Mediterran, fejn l-ghasafar ma jkunux jistghu jistrieħu. Għalhekk Malta, l-unika gżira li jaraw matul dan il-vjaġġ ta' sitt sigħat, hija importanti hafna. Ejjew u żgur taraw tajr li qatt ma rajtu qabel.

Min iċempel nibagħtulu aktar tagħrif dwar x'ghandu jġib u x'ser naghmlu.

Età: 13+

Dati: 15-17 Settembru 2000

Post: Il-Buskett

Il-postijiet vera limitati. Għalhekk iddumux biex iċċemplu (347646) biex ma jiddispaċikomx!

Il-Huttafa tas-Sena

Dawn huma l-10 membri li bhalissa qegħdin fuq quddiem fil-Huttafa tas-Sena 2000.

Jürgen Pavanello	237
Sara Jane Cauchi	170
Kyra Vassallo	142
Kenneth Cauchi	130
Clayton Borg	83
Alf Buhagiar	68
Alvin Borg	55
André Sciberras	47
Darren Dalli	42
Arthur Briffa	39

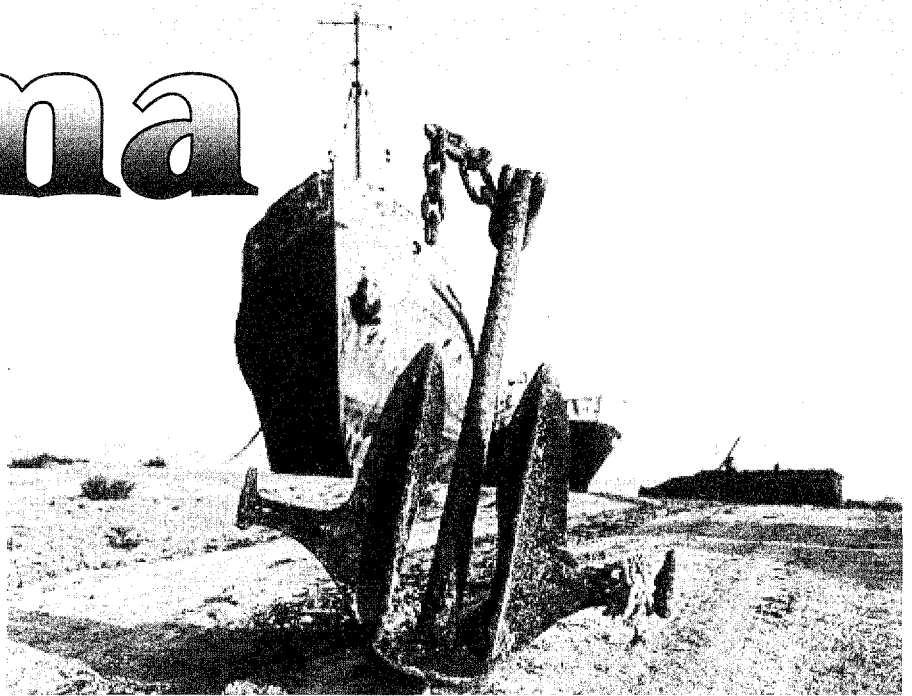
I-ilma

ELISABETH CONRAD

Meta nitkellmu fuq riżorsi prezzjużi, x'aktarx li naħsbu f'affarijiet bħal djamanti, deheb jew żejt. Imma fil-fatt l-aktar riżors prezzjuż fid-dinja huwa l-ilma. Forsi l-ilma ma naghtux wisq kasu għax irhis u komuni. Imma li ma kienx għall-ilma, ma kinitx tkun possibli hajja fuq din il-pjaneta!

Fin-natura l-ilma jgħaddi minn ciklu kontinwu. Tagħmel ix-xita u l-ilma jinżel fuq l-art. Imbagħad fti mill-ilma jsir fwar billi jevapora u jiffirma shab li minnhom terga' tigi x-xita. Xi fti mill-ilma jinżel fix-xmajjar u l-ibhra. Xi fti mill-ilma xita ma jevaporax, imma jinżel fil-blat u jiffirma xmajjar u għadajjar taħt l-art (*groundwater*). S'issa kollox sempliċi, imma malajr jinqalghu l-problemi.

Ejjew naħsbu fti f'Malta. L-ewwelnett il-klima ta' Malta hija wahda Mediterranja, b'sajf shun u

X'qeghdin jagħmlu dawn il-vapuri ankrati fid-deżert? Jaqaw sikru l-kaptani? Xejn minn dan! Dan id-deżert fti tas-snin ilu ... kien bahar! Din hija xena tal-Bahar Aral fl-Użbekistan, bahar li minhabba l-injoranza tal-bniedem, illum kważi nixef kollu!

niexef u xitwa bi fti xita. Issa aħsbu f'kemm għandna bżonn l-ilma. Minbarra l-użu li nagħmlu minnu aħna d-dar, hemm ukoll il-biedja, l-industrija, it-turiżmu - dawn kollha għandhom bżonn ammonti kbar ta' ilma. U meta fis-sajf ma tagħmilx xita, dawn ma jistgħux jaqbd u jieqfu jużaw l-ilma! Biss biss l-aktar li jkollna turisti huwa proprju fis-sajf!

Għalhekk nużaw l-ilma ta' taħt l-art - il-*groundwater* jew l-ilma tal-pjan. Imma **dan l-ilma mhux infinit** - l-ilma li nneħhu jdum is-snin biex jerga' jimtela.

Problema oħra bil-*groundwater* hija li **qeghdin inniġġsuh** bil-hafna fertilizzanti fil-biedja.

Forsi taħsbu li s-soluzzjoni hija l-impjanti tar-reverse osmosis, li jibdlu l-ilma bahar f'ilma helu. Għal Malta mn'alla kienu dawn, imma dawn ukoll għandhom problema kbira - **biex jahdmu jużaw hafna hafna enerġija**, u għaljin immens biex tmanjnihom.

Din il-problema mhijiex wahda ta' Malta biss, anzi! Aħsbu fti f'postijiet fejn xmara tghaddi minn iktar minn pajjiż wiehed, bħalma tagħmel ix-xmara Nil. Jekk pajjiż juża hafna mill-ilma tax-xmara, se jifdal inqas għall-pajjiżi l-oħrajn. L-istess jekk pajjiż jibni diga (*dam*),

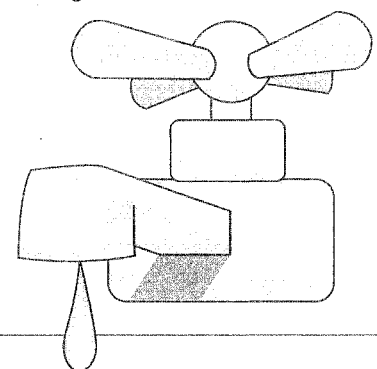
dan se jwaqqaf pajjiż iehor milli jiehu dak l-ilma.

Tant hi serja l-problema ta' l-ilma li hafna nies ibassru li fis-snin li ġejjin il-gwerer li għad jinqalghu se jkunu proprju minhabba l-ilma!

S'issa hliet problemi ma semmejniex! Imma hemm affarijiet pożittivi wkoll - **aħna wkoll nistghu nagħmlu differenza!** Jekk noqogħdu attenti li ma nahlux ilma, il-problema tonqos. Per eżempju:

- nagħlqu l-vit meta m'għandniex bżonnu (eż. waqt li qed naħslu snienna)
- niehdu xawers flok banju
- ma nużawx il-flaxing għal xejn
- ma nużawx pajp biex naħslu l-karozza, imma barmil bl-ilma
- nużaw jekk nistghu ilma mill-bir għal hasil jew tisqija.

B'hekk inkunu qed nagħmlu l-parti tagħna wkoll.

F'Malta l-impjanti tar-reverse osmosis jużaw kwart ta' l-enerġija kollha li tintuża fil-pajjiż!

Victor Falzon

Sehibna Kamal!

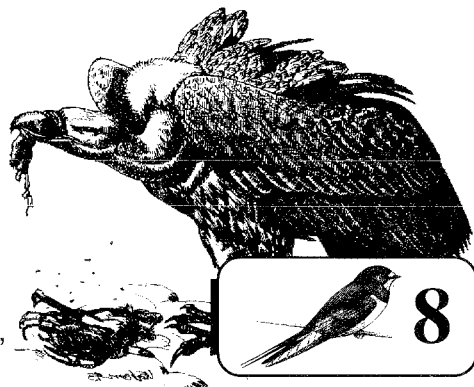
Il-Kamalejont kulhadd jaf bih. Min jistkerrhu, min iħobbu. Kemm nafu dwaru dan l-annimal speċjali? Mela ftit fatti...

- Il-kelma hija KAMALEJONT mhux KALAMAJONT!
- Ma tantx ivarja ismu dan l-annimal! Bl-Ingliż jghidulu *Mediterranean chameleon*, u l-isem xjentifiku tiegħu huwa *Chamaeleo chamaeleon*!
- Il-kamalejont huwa rettlu, kuġin tal-gremxul u l-wiża'.
- Huwa l-uniku speċi (minn xi 80) ta' kamalejont li jinsab barra mill-Afrika.
- Ibiddel il-kuluri skond l-ambjent ta' madwaru, skond it-temperatura, u anke skond il-burdata! - meta jkun irrabjat, per eżempju, isir kważi iswed.
- Ghajnejh ma jcaqlaqhomx flimkien bhalna, imma wahda 'l hawn u l-oħra 'l hemm!
- Il-Kamalejont ibid xi 30 bajda, u jahbihom taht il-hamrija.
- Ghandu lsienu twil kważi daqs ġismu, u johorġu bhal berqa u jaqbad l-insetti billi jagħtihom daqqa ta' "ponn" b'islienu!
- Mhuwix indigenu f'Malta, imma dahħluh xi nies li ġabuh magħhom bħala pet, li mbagħad harab...u bied...u tkattar!
- Bhar-rettli kollha ta' Malta, il-kamalejont huwa mħares bil-liġi. Ma tistax toqtlu, taqbd u jiw izzommu għandek.
- MHUWIEK perikoluż, MHUWIEK moqzież u MA JĠORR mard!
- Ghandu speċi ta' gidma... imsomma, daqs labra ta' l-inxir!
- U l-favorita! MHUX veru li jekk tqieghdu fuq l-aħmar jisplodi!!!

Dahħal membru ġdid fi Klabb Huttaf u inti tiegħu...

- ☐ Tliet pitazzi ta' l-ghasafar
- ☐ Stiker bil-kulur ta' għasfur
- ☐ Tmien punti fil-Huttafa tas-Sena

Hajjar hbieb, ahwa u kuġini jidhlu fi Klabb Huttaf, agħtihom jimlew kopja ta' dil-formola, imla isfel id-dettalji tiegħek stess, u ibgħathomlna, flimkien mal-Lm2 tal-membri l-ġdid.

**Dettalji
tal-
membru
l-ġdid**

Isem

Indirizz

Data tat-Twelid

Telefon

**Dettalji
tiegħek
stess**

Isem

Indirizz

Telefon

Tqattax il-magazzin - hu fotokopja!

Ta' Ċenc
Gawhra naturali

BirdLife
MALTA

Għall-Għasafar!